

Türk Turizm Araştırmaları Dergisi

2020, 4(3): 2391-2408.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.487](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.487)

ISSN: 2587-0890 Dergi web sayfası: <https://www.tutad.org>

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Engelli Basketbolcuların Sosyal Hayatını Engelleyen Sağlık Sorunlarının Turizm Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi*

Dr. Öğr. Üyesi Sağbetullah MERİÇ, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Van, e-posta: smeric@yyu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1949-623X>

Öz

Tatil yapan insanlar kadar, yerel halk ve turizm dışı seyahat eden kişiler de turizm işletmelerinden faydalanmaktadır. Turizm faaliyetleri, tatil yapan ya da yapmayan birçok kişinin hayatının bir parçası konumundadır. Bu nedenle turizm işletmeleri (restoran, seyahat acentası otel vb.) sosyal hayatın önemli bir kısmını oluşturur. Bu nedenle araştırmada, engellilerin yalnızca bazı turizm işletmelerinde karşılaştıkları engelleri belirlemek yerine, sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, 2019 yılı içinde tekerlekli sandalye basketbolu sporcularından anket tekniği ile toplanmıştır. Anket formunda kullanılan ifadeler Nottingham Sağlık Profiline alınmıştır. Nottingham Sağlık Profili İngilizce dışında 24 dile çevrilerek birçok araştırmada kullanılmış bir ölçektir. Araştırma kapsamında kolayda örneklem yöntemi ile 134 sporcudan anket toplanmıştır. Analiz sonuçlarına göre, sporcular en çok enerji ihtiyacı duyarken en az uyku ihtiyacı duymaktadır. Genel olarak sağlık kapsamında sosyal yaşamda karşılaşılan engellere katılmıyorum yönünde görüş belirtilmiştir. Bu sonuç, genel yargının aksine, engelli basketbol oyuncularının sosyal yaşamda karşılaşılan ağrı, duygusal reaksiyon, sosyal izolasyon, fiziksel aktivite ve uyku gibi olumsuz durumlar ile karşılaşmadığını göstermektedir.

*Bu araştırma, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SAP-2019-8122 nolu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, Engel, Tekerlekli Sandalye Basketbolu, Turizm.

Makale Gönderme Tarihi: 12.04.2020

Makale Kabul Tarihi: 06.07.2020

Önerilen Atıf:

Meriç, S. (2020). Engelli Basketbolcuların Sosyal Hayatını Engelleyen Sağlık Sorunlarının Turizm Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 2391-2408.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

Journal of Turkish Tourism Research

2020, 4(3): 2391-2408.

DOI: [10.26677/TR1010.2020.487](https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.487)

ISSN: 2587-0890 Journal Homepage: <https://www.tutad.org>

RESEARCH PAPER

Physically Handicapped Basketball Players Barriers in Social Life Scope with Health Problems Evaluation in Terms of Tourism

Assistant Prof. Dr. Sağbetullah MERİÇ, Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Tourism, Van, e-mail: smERIC@yyu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1949-623X>

Abstract

Local people and non-tourism travelers also benefit from tourism businesses as well as vacationers. Tourism activities are a part of the life of many people who have a holiday or not. For this reason, tourism enterprises (restaurants, travel agency hotels etc.) constitute an important part of social life. For this reason, in the study, it was aimed to evaluate the health problems that prevent the social life of the disabled people instead of identifying the obstacles they face only in some tourism enterprises. The data of the research were collected by wheelchair basketball athletes in questionnaire in 2019. The statements used in the questionnaire were taken from the Nottingham Health Profile. Nottingham Health Profile is a scale that has been translated into 24 languages other than English and has been used in many studies. Within the scope of the research, a questionnaire was collected from 134 athletes by sampling method. According to the results of the analysis, athletes need the most energy and need the least sleep. In general, an opinion was expressed that I disagree with the obstacles encountered in social life within the scope of health. This result shows that, contrary to the general judgment, basketball players with disabilities do not encounter negative situations such as pain, emotional reaction, social isolation, physical activity and sleep in social life.

Keywords: Disabled, Handicap, Wheelchair Basketball, Tourism.

Received: 12.04.2020

Accepted: 06.07.2020

Suggested Citation:

Meriç, S. (2020). Physically Handicapped Basketball Players Barriers in Social Life Scope with Health Problems Evaluation in Terms of Tourism, *Journal of Turkish Tourism Research*, 4(3): 2391-2408.

© 2020 Türk Turizm Araştırmaları Dergisi.

GİRİŞ

Yaşamın pek çok alanında karşımıza çıkan güçlükler, engellilerin toplumla bir bütünlük içinde yaşamalarını zorlaştırmaktadır (Şahin ve Erkal, 2012). Günümüzde engeli olmayan insanların bile sosyal olanaklara ulaşım konusunda sıkıntılar yaşadığı dikkate alındığında, engelli bireylerin bu olanaklara ulaşmada sayısız engelle karşılaşması olağan bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu durum engelli ve engelli olmayan kişileri birbirinden uzaklaştırarak etkileşimi azaltmaktadır. Bu etkileşimin azalması diğer bir ifade ile engelli bireylerin sosyal yaşamda birçok engel ile karşılaşmasından kaynaklı toplumdan uzaklaşması hem engelli hem de engelli olmayan kişiler için önemli bir sorundur. Unutulmamalıdır ki bizler ve çevremizdeki sevdiğimiz birer engelli adayız. Engellilerden kopuk bir yaşam, bizi engelli duruma düştüğümüzde oldukça sarsar ve zorlar.

Engelli kişiler, eğitim ve istihdam konusunda sorunlarla karşılaşarak destekleyici girişimlere ihtiyaç duymaktadır (Johnson ve Johnson 1972). Aileden bağımsız bir yaşam kazanma ve bunu gerçekleştirebilecek bir mekan sahibi olmak, engelli bireylerin arzuladıklarını temel isteklerdendir (Burcu, 2002: 86). Engellilerin, normal insanlar gibi hissetmeleri için, normal insanların gündelik faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri gerekir. Engellilerin eğlenebilmelerinin, tatile gidebilmelerinin, restoranda yemek yiyebilmelerinin ve alışveriş merkezlerine engelsizce bir şekilde zaman geçirebilmelerinin sağlanması gerekir (Mülayim ve Özşahin, 2010). Engelliler ile ilgili yapılan düzenlemelerde engellilerin görüş ve düşünceleri alınarak düzenlenmelere başlanmalıdır (Şahin ve Erkal, 2012). Engellilere yönelik temel sorun bilinç sorunudur. Ülkemizde engelli olmak, acıma nedeni, düşkünlük, çaresizlik ve iş yapmama sebebi olarak yorumlanmaktadır (Müftüoğlu, 2006: 183). Engelliler ile ilgili yapılmış bu araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, araştırmaların büyük çoğunluğunda insanların fiziksel durumlarından çok, tutumlar ve çevre üzerinde durulmaktadır. Çünkü engellilerin bu konularda yaşayacakları sorunlar yalnızca engellilerin sorunları değil toplumsal sorunlardır. Bu nedenle konu kapsamında yapılan veya yapılacak olan çalışmalara, engelliler için yapılan özel çalışmalar olarak değil, herkesin ortak mekanlara ulaşabilmesi için yapılmış kapsamlı çalışmalar şeklinde yaklaşılması gerekir.

Turizm; araç kiralama, uçak biletleri, otobüs biletleri, konaklama, rekreasyon faaliyetleri, yeme içme faaliyetleri gibi birçok faaliyeti kapsayabilmektedir (Cook, Hsu ve Marqua, 2014). Hizmet sunan insanların üretimde ön planda olduğu (Özer ve Güllüce, 2019: 37) turizm odaklı işletmeler; gezme, görme, eğlenme ve dinlenme gereksinimi duyan kişilerin dışında kalanlara da bu hizmeti sunar. Bu işletmelerin olduğu alanlarda yaşayan insanlar da bu tip hizmetleri turizm işletmeleri aracılığı ile karşılar. Bu yönüyle dikkate alındığında turizm işletmeleri yalnızca turistlerin değil toplumun büyük kesimine hitap eden işletmelerdir (Arslan Kalay, Şahin ve Meriç, 2018).

Turizm işletmelerinin sosyal yaşamın büyük bir bölümünü temsil ettiği göz önünde bulundurularak, bedensel engelli bireylerin sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunların çözümünün turizm faaliyetleri kapsamında tartışılması araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaca ulaşmak için çalışmada öncelikle engelli ve bedensel engelli kavramı ile engelli turizmi açıklanmış sonrasında konu ile ilgili literatür incelenmiştir. Bulgular kısmında sporculardan elde edilen veriler değerlendirilerek, sonuç kısmında konu genel olarak tartışılmış ve konu ile ilgili öneriler sunulmuştur.

ENGELLİ ve BEDENSEL ENGELLİ KAVRAMI

Engelli, toplumdaki diğer kişilerle aynı şartlarda topluma dahil olamayan uzun süreli fiziksel, zihinsel, algısal ya da ruhsal problemleri olan kişiler şeklinde tanımlanmaktadır. Vücutlarında

herhangi bir deformasyonu olmayan ancak faaliyet sınırlılıkları yaşayanlar da engelli olarak kabul edilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engelli türlerini, duyu ile ilgili problemi olanlar, hareket zorluğu olanlar, iletişim problemi yaşayanlar, gizil rahatsızlığı olanlar ve zihinsel veya ruhsal sorunları olanlar şeklinde beşe ayırmaktadır (Akdu ve Akdu, 2018: 101)

Bedensel engelli kavramı, normal bir insanın hareket olanaklarına sahip olmayan ve hareket konusunda eksiklik duyan kişileri ifade eder. Bedensel engelli kişiler, hareket konusunda sınırlılıkları olan veya yardımcı cihazlar ile hareket edebilen fiziki özre sahip kişilerdir (Altınok ve Kars, 2010: 108).

Engelli olmak genellikle bozukluklarla ilgili etkiler (kronik ağrı vb.) ve sosyal temelli zorluklar (ayrımcılık vb.) nedeniyle oldukça zordur (Martin, Byrd, Watts ve Dent, 2015: 354). Bu nedenle, engellilerin sosyal hayatta karşılaştığı engeller sağlıklı insanların karşılaştığı engellerden daha zordur. Özellikle kaza gibi bir durum sonucu engel kazanmış kişinin bu sürece alışabilmesi bile oldukça stresli ve yıpratıcı bir dönemdir.

Engelli bireylerin diğer tüm insanlar ile aynı şartlarda yaşama hakkı vardır. Bu haklarını sağlayabilmek için olanaklara ulaşabilmelerini kolaylaştırmak gerekir. Bu sayede engellilerin sosyal hayata katılımları teşvik edilebilir (Çivici ve Gönen, 2015: 639). Ulaşılabilirlik, sosyal hayata katılımı önemli derecede etkileyen bir gerekliliktir. Bu olanak sağlanmadığında, engelli bireylerin sosyal olarak toplumdaki izole edilmesine zemin hazırlanmış olur.

Bedensel engelli olma durumu belirli kriterlerde eksiklikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle engelli kişiler yalnızca belirli kriterler açısından diğer insanlardan farklıdır. Bu yönü dikkate alındığında engelli bireylerin çalıştırılması birçok iş için mümkün olabilmektedir. İşletmelerin engelli bireyleri çalıştırarak farklı geçmişlere sahip konuklara hizmet eden farklı geçmişlere sahip kişileri istihdam etme hedefi, çeşitlilik sağlayarak sosyal sorumluluğun odağı olmuştur (Kalargyrou, Barber ve Kuo 2018: 3633). Engellilerin sosyal izolasyonuna karşı engelli bireyler çalıştırma fikri, işletmelere sosyal sorumluluk açısından önemli avantajlar sağlayabilmektedir.

Tekerlekli sandalye basketbolu sporcularının engelleri genellikle yürüme konusundadır. Bu nedenle tekerlekli sandalye ile basketbol sporunu gerçekleştirirler. Engelli bireylerin en yoğun katılım sağladığı branş olarak karşımıza çıkan bu spor branşındaki sporcularda az da olsa farklı engeller mevcut olabilmektedir.

ENGELLİ TURİZMİ

Turizm, insanların eğlenmesini ve toplumla bütünleşmesini kolaylaştırır (Chow ve Levy, 2011: 373; Yenişehirlioğlu ve Türkay, 2013: 47). Turizmin sağladığı toplumla bütünleşme olanağı, engelliler açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu sayede engellilerin hayat standartları yükseltilebilir ve toplumun engellilere alarak onları benimsemeleri sağlanabilir. Evrensel olarak tasarlanan turizm ürünlerinin ve turistik ortamların, engelliler tarafından bağımsız bir şekilde kullanılabilmesi gerekir (Darcy ve Dickson, 2009: 34). Geçmişten günümüze bu yönde önemli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin; 1995 yılında İngiltere’de kabul edilen Özürlüler Ayırmacılık Yasası (DDA: Disability Discrimination Act) ile, turizm tesislerinin engelli bireylerin rahatlıkla konaklayabilmeleri için her türlü tedbiri almalarını zorunlu kılınmıştır (Shaw ve Coles, 2004). 1990’da Amerika Birleşik Devletleri’nde çıkartılan Engelli Amerikalılar Yasası (ADA: The Americans With Disabilities Act) engelli kişilerin turizm faaliyetlerine katılabilmeleri için atılan önemli adımlardan bir diğeridir. Türkiye’de toplam yatak kapasitesi 80 oda ve üzerinde olan oteller ve tatil köylerinde en az 1 oda olmak üzere toplam oda kapasitesinin yüzde biri oranında

odanın engelli misafirler için ayrılması yasa ile zorunlu hale getirilmiştir (Bulgan ve Çarıkçı, 2015: 19).

Engelli tüketiciler, turizm kapsamında önemli bir niş pazar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu pazarı 50 milyondan fazla insan oluşturmaktadır. Bu tüketicilerin, pazarlamacıların düşündüğünden çok daha fazla harcanabilir geliri bulunmaktadır (Ray ve Ryder, 2003). Amerikalı Emekliler Derneği (AARP) 42 yaş üstü engelli yetişkinlerin bir sonraki yıl nereye gideceklerine dair planlar yaptıklarını ve düzenli olarak harcayacakları parayı planladıklarını tespit etmiştir (Bulgan ve Çarıkçı, 2015: 19). Bu tarz araştırma sonuçlarının engelli turizm pazarının büyümesine ve gelişmesine olumlu katkı sağladığı açıktır.

Engellilerin turizme katılmasını etkileyen en önemli etkenlerden biri turizm kısıtlarıdır. Turizmle ilgili faaliyetlere katılımı engelleyen ve azaltan faktörler şeklinde ifade edilen bu kısıtlar, turist olma niyetini negatif yönde etkiler. Turist olmak isteyen kişiler, bu kısıtlamaların üstesinden gelmekte başarılı olursa, turist olur (Crawford, Jackson and Godbey, 1991). Ancak algılanan turizm kısıtları ile davranışlar arasında doğrudan bir ilişkinin varlığı ile ilgili bulgular zayıftır. Turizm kararını etkileyen birçok değişken vardır. Örneğin; durumsal değerlendirmeler, motivasyon gücü ve öğrenilmiş çaresizlik gibi durumlar turizm kararını etkilemekte turizm kısıtlarından daha etkili olabilmektedir (Çizel ve Çizel, 2014).

KONUVA İLİŞKİN BAZI ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda konu ile ilgili daha önce yapılmış araştırmalar ve bu araştırmaların sonucu genel olarak değerlendirilmiştir. Turizm açısından engelliler ile ilgili yapılan araştırmalar genel olarak, turizm işletmelerinin engelliler için yeterliliği (Meriç ve Işık, 2019; Mülayim ve Özşahin, 2010), engellilerin durum algıları ve beklentileri (Acar ve Nur, 2018; Burcu, 2002; Yılmazdoğan ve Temizkan, 2014), engellilerin turizm işletmelerinde çalışmasının ortaya çıkardığı durum (Kalargyrou, Barber ve Kuo, 2018) potansiyel müşteri olarak engellilerin önemi (Ray ve Ryder, 2003) gibi konuları ele almaktadır. Tekerlekli sandalye basketbolu sporcuları ile ilgili yapılan araştırmalarda, stres düzeyi ve bu stresle başa çıkma teknikleri (Campbell, 2002), oyuncuların öz-yeterlilik düzeyleri (Martin, 2008), tekerlekli sandalye basketbolunda kullanılan sandalyelerin özellikleri ve bunların kullananların yaşam doyumu (Giacobbi vd. 2010; Chow ve Levy, 2011) gibi konular ele alınmıştır. Aşağıda, konu kapsamında yapılan bazı araştırmaların kapsamı ve sonuçları genel olarak ifade edilmiştir.

Burcu (2002) üniversite okuyan öğrencilerin beklentilerini ve yaşadığı problemleri tespit etmek amacı ile yaptığı çalışmada, engelli bireylerin aciz görülmesinden dolayı onlara yapılan ayrımcılığın onları mutsuz ettiğini belirtmiştir. Diğer bir ifade ile engellerinden dolayı kişilere pozitif ayrımcılık yapılması dahi, bu kişileri olumsuz etkilemekte ve rencide etmektedir.

Özen, Doğan ve Konar, (2016) Türkiye Bedensel Engelliler Federasyonuna bağlı tekerlekli sandalye basketbol kulüplerinde lisanslı sporculara yönelik yaptıkları çalışmada, spor yapmanın ve fiziksel aktivitenin sağlıklı bireylerde olduğu gibi bedensel engelli bireylerde de yaşam doyum düzeyini arttırdığı tespit etmiştir.

Martin, Byrd, Watts ve Dent, (2015) tekerlekli sandalye basketbolcularında dayanıklılığın spor katılımı ve yaşam doyumu üzerindeki belirleyici rolünü inceledikleri çalışmalarında, dayanıklılığın yaşam doyumunu desteklemede rol oynayan önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonucunda, engellilerin yaşam doyumunu olumsuz etkileyebilecek birçok sosyal ve çevresel engelin olduğu ve bu konuda araştırmaların yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Müftüoğlu (2006) Trabzon kent merkezi evreninde, tekerlekli sandalye kullanan engellilere yönelik olarak yaptığı çalışmada, engelli bireylerin mekanlarda ve bu mekanlara ulaşım sürecinde birçok zorlukla karşılaştığını ifade etmektedir. Bu durumun düzeltilmesi için kişi, kurum ve kuruluşların işbirliği yapması gerektiği ve durumun teknik, sosyal ve hukuksal olarak uygunluğunun tartışılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Acar ve Nur (2018) yaptıkları çalışmada, engel durumuna göre yolcuların havaalanında sunulan hizmet uygulamalarını değerlendirmelerini incelemiştir. Genel olarak havaalanında sunulan hizmet, engelli bireyler tarafından yeterli bulunmuştur. Ancak ulaşılabilirlik konusundaki algı ortalamasının en düşük ortalama olduğu araştırmada dikkat çekmektedir.

Huh ve Singh (2007) engelli bir üyesi olan ailelerin, turizm ve konaklama endüstrisi tarafından uygun bir niş pazar olarak kabul edilip edilmeyeceğini ikincil verileri kullanarak araştırmıştır. Araştırma sonucunda, engelli insanların ve ailelerinin yeterince büyük potansiyel olduğunu ve bu potansiyelin peşinden gitmenin avantajlı sonuçlar doğuracağını belirtmiştir.

Meriç ve Işık (2019) otellerin engellilere uygunluğunu belirlemeye yönelik yaptıkları çalışmada işletmelerin davranış kısıtlılığı yaşayan bireyler için fiziksel ortamın yapısal olarak uygun özelliklere sahip olmadığını tespit etmiştir. Ancak araştırma sonucunda otel işletmeleri yöneticilerinin, engellilere yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ve engelli konukları ağırlamaktan hoşnut oldukları ortaya konulmuştur.

Kalargyrou, Barber ve Kuo (2018) yaptıkları çalışmada, konukların hizmet kalitesinin sunulması konusundaki algıları üzerinde çalışan engel durumunun etkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda çalışanın engel durumunun (görme engelli çalışanlar hariç) hizmet sunum algısını değiştirmede tespit edilmiştir. Bu bulgular çalışanın engelli olmasının işletmenin imajını olumsuz yönde etkilemeyeceğinin göstergesidir.

Darcy (2003) engelliler ve erişim politikaları kapsamında 2000 yılı Sidney Olimpik ve Paralimpik Oyunlarını ele aldığı araştırmada, bu oyunların bir dönüm noktası olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu tarz sportif müsabakaların, engellilik ve erişim konusunda farkındalığı arttırdığı araştırmada ifade edilmektedir. Darcy, bu müsabakanın yalnızca yarışan sporcular açısından değerlendirilmesinin yetersizliğini belirtilerek; izleyici, gönüllü, çalışan ve katılımcı kapsamında dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, bedensel engelli basketbolcuların sosyal hayatını engelleyen sağlık durumlarını belirlemek ve bu engelleri turizm faaliyetleri açısından değerlendirmektir. Turizm işletmelerinin günümüzde sosyal hayatın önemli bir kısmını oluşturduğu dikkate alınarak, araştırma yalnızca turizm işletmelerinde karşılaşılan engeller perspektifinden sıyrılarak sağlıklı ilgili sosyal hayattaki engeller kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca bireysel değerlendirmelerin turizme katılma kararında turizm kısıtlarından daha etkili olabileceği bilinmektedir (Çizel ve Çizel, 2014). Bu araştırmada turizm işletmelerindeki kısıtlar ve engeller yerine, turizme katılacak kişilerin kendi durumları ile ilgili değerlendirmeleri ele alınmaktadır. Bu yönü ile araştırmanın farklı bir perspektiften engelli turizmini ele aldığını ifade etmek mümkündür.

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki tekerlekli basketbol sporcuları oluşturmaktadır. En çok engelli sporcunun, mücadele ettiği branşlardan biri olması (Özen, Doğan ve Konar, 2016: 24) ve sporcuların müsabakalar dolayısı ile sık sık seyahat ettikleri göz önünde bulundurularak araştırma evreni tekerlekli sandalye basketbolu sporcuları olarak belirlenmiştir. Sporcuların yalnızca belirli turizm işletmelerine (konaklama, yeme-içme vb.) yönelik algılarının

belirlenmesinin araştırma amacını yeterli bir şekilde yansıtmayacağı ve konu kapsamındaki düşünceyi kısıtlı bir kesime (sporcuların kaldıkları bazı oteller) indirgeyeceği düşünüldüğünden araştırma daha genel bir kapsamda hazırlanmıştır.

Araştırmanın verileri, 2019 yılı içinde nicel araştırma yöntemi kapsamında anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Verilerin bir kısmı sporculara elden ulaştırılan anketler ile, büyük bir kısmı da online anket sitelerinde oluşturulan anketin sporcuların telefonuna mesaj olarak ya da mail olarak yollanması ile elde edilmiştir. Sporcuların telefonlarına Van Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü yetkililerinin ve Van Tekerlekli Sandalye Basketbol Takımı antrenörünün paylaştığı takım koçlarının telefonu aracılığı ile ulaşılmıştır. Araştırmada kolayda örneklem yöntemi ile veriler elde edilmiştir.

Anket formunda kullanılan ifadeler Nottingham Sağlık Profilinden alınmıştır. İngiltere’de Nottingham Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bölümü hocaları tarafından 1975 yılında geliştirilen bu ölçek 38 soru ve 6 bölümden oluşmaktadır. Türkçeye uyarlaması Küçükdeveci ve diğerleri (2000) tarafından yapılan ölçek 24 ifade ve 6 boyut şeklinde 5’li Likert olarak kullanılmıştır. Ölçeğin yürüme engelli olan tekerlekli basketbol sporcularına uygun hale getirilmesi için (Uzun süre ayakta durmak bana zor geliyor vb.) bazı ifadeler ölçekten çıkarılmıştır. Nottingham Sağlık Profili ölçeği başta sağlık sektörü olmak üzere birçok araştırmada kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilere ait analiz sonuçları ve verilerden elde edilen bulgulara ait yorumlar ve açıklamalar yer almaktadır. İlk olarak araştırmaya katılan sporculara ait demografik veriler sunulmuştur. Sonrasında sporcuların sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarına ait ifadelerin frekans ve yüzde dağılımı verilmiştir. Son olarak sosyal hayatı engelleyen sağlık sorunlarının demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koyan bulgular tartışılmıştır.

Çalışmaya katılan sporcuların tanımlayıcı istatistikleri tablolaştırılmıştır. Demografik özelliklerin anlaşılabilirliği için frekansları ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Araştırmaya katılan basketbolculara ait demografik değişkenler Tablo1’de verilmiştir.

Katılımcıların cinsiyetine bakıldığında çoğunluğun erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 76,9 ‘u erkek iken, % 23,1’i kadındır. Katılımcıların yaşlarına ait verilere bakıldığında büyük çoğunluğun 21-30 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların 41,8’i bu yaş aralığındadır. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu 5 ve daha fazla kardeşe sahiptir. Araştırmaya katılan sporcuların yalnızca % 3’ü ailede tek çocuktur. En fazla veri takımı 1. Lig’de oynayan sporculardan elde edilmiştir. Araştırmaya katılan sporcuların % 56’sı bu ligde görev yapmaktadır. Katılımcıların % 69’u bekar iken, % 31’i evlidir. Araştırmaya katılanların eğitim durumu göz önüne alındığında katılımcıların büyük çoğunluğunun % 47 oranı ile lise mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların anne ve baba eğitim durumlarına bakıldığında % 76’sının annesinin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 57’sinin babası da ilköğretim mezunudur. Katılımcıların genel olarak anne babalarının eğitim durumunun ilköğretim mezunu olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler N (134)		F	%
Cinsiyet	Erkek	103	76,9
	Kadın	31	23,1
Yaş	20 ve altı	24	17,9
	21-30	56	41,8
	31-40	28	20,9
	41 ve üstü	26	19,4
Kardeş Sayısı	Kardeşim yok	4	3,0
	1-2 kardeşim var	38	28,4
	3-4 kardeşim var	38	28,4
	5 ve üzeri kardeşim var	54	40,3
Takımın Ligi	Süper Lig	12	9,0
	A	7	5,2
	B	16	11,9
	C	7	5,2
	1. Lig	56	41,8
	2. Lig	36	26,9
Medeni Durum	Evli	42	31,3
	Bekar	92	68,7
Eğitim Durumu	İlköğretim	18	13,4
	Lise	63	47,0
	Üniversite	53	39,6
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	102	76,1
	Lise	20	14,9
	Üniversite	12	8,9
Baba Eğitim Durumu	İlköğretim	77	57,5
	Lise	41	30,6
	Üniversite	16	11,9

"Nottingham Sağlık Profili" ölçeğinin boyutları ve hangi ifadenin hangi boyutta yer aldığı Tablo 2 de verilmiştir. İfadelerin faktör yükleri dikkate alındığında tüm ifadeler için faktör yüklerinin 0,40'dan büyük olduğu görülmektedir. Ölçeğin açıklanan varyans toplamı 75,616 olarak hesaplanmıştır. Ölçekteki faktörlere ait Cronbach Alpha değerlerine bakıldığında bu değerlerin en büyüğünün 0,920 ile duygusal reaksiyonlara ait olduğu görülmektedir. En düşük Cronbach Alpha değeri ise 0,740 ile enerji faktörüne aittir. Cronbach Alpha değerinin 0,70 üzeri olması yeterli kabul edildiğinden ölçekteki boyutların ve ölçeğin tamamının güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Faktörlere ait ortalamalara bakıldığında tüm ortalamaların katılmıyorum ifadesine yakın olduğu görülmektedir. En düşük ortalama 2,15 ile Uyku faktörüne aittir en yüksek ortalama 2,62 ile enerji faktörüne aittir.

Tablo 2. Nottingham Sağlık Profili Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans	Cronbach Alphas	Ortalama	Standart Sapma
Ağrı		14,764	,858	2,30	,987
Hareket etmek, pozisyon değiştirmek bana ağrı veriyor	,629				
Oturduğum zaman ağrım oluyor	,482				
Geceleri ağrım var	,591				
Sürekli ağrılar içindeyim	,730				
Duygusal Reaksiyonlar		12,923	,920	2,38	1,083
Beni neyin neşelendirdiğini bile unuttum	,638				
Günler zor geçiyor	,775				
Bugünlerde sık sık hiddetleniyorum	,672				
Stresim geceleri uyumama engel oluyor	,743				
Hayatın çekilmez olduğunu düşünüyorum	,710				
Kendimi depresyonda hissediyorum	,835				
Sosyal İzolasyon		14,111	,885	2,24	1,091
Kendimi yalnız hissediyorum	,776				
İnsanlarla ilişki kurmakta güçlük çekiyorum	,523				
Kendimi hiç kimseye yakın hissetmiyorum	,709				
İnsanlara yük olduğumu düşünüyorum	,651				
Fiziksel Aktivite		13,458	,856	2,20	1,101
Uzanmakta güçlük çekiyorum	,642				
Giyinirken zorlanıyorum	,694				
Sokakta ilerlemek için yardım gerekiyor	,578				
Enerji		11,469	,740	2,62	,999
Enerjim kısa sürede tükeniyor	,735				
Her şey çaba harcamamı gerektiriyor	,485				
Her zaman yorgunum	,725				
Uyku		8,891	,817	2,15	1,000
Uyku ilaçları alıyorum	,658				
Gece uykum kaçıyor	,719				
Uyumakta güçlük çekiyorum	,428				
Sabah erken saatte istemeden uyanıyorum	,629				

Katılımcıların sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının 5’li Likert ölçümü ile toplanmasına rağmen verilerin daha yalın bir şekilde sunulması için 3’lü likert şeklinde değiştirilmiştir. Bu şekilde yüzde oranları ve frekanslar daha anlaşılır bir veri olarak tartışılabilir. SPSS programı yardımı ile katılımcıların algıları “Katılmıyorum”, kısmen katılıyor kısmen katılmıyorum olduğunu belirten “Ortadayım” ve “Katılıyorum” şeklinde tabloda sunulmuştur. Standart sapma ve ortalama ait değerler 5’li Likert’e göre hesaplanmıştır.

Ağrı boyutundaki ifadelerin hepsine en çok katılmıyorum yönünde cevap verilmiştir. “Sürekli ağrılar içindeyim” yargısına 102 katılımcı katılmıyorum cevabı vermiştir. Bu ifade beş üzerinden

2,06 ortalama ile Ağrı faktöründeki en düşük ortalamaya sahip ifadedir. Ağrı faktöründeki en yüksek ortalama ise 2,50 ile "Oturduğum zaman ağrım oluyor" ifadesine aittir.

Tablo 3. Katılımcıların Sosyal Hayatını Engelleyen Sağlık Sorunlarına İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

	İFADELER	Katılmıyor		Ortadayım		Katılıyor		Ortalama	Standart Sapma
		F(x)	%	F(x)	%	F(x)	%		
Ağrı	Hareket etmek, pozisyon değiştirmek bana ağrı veriyor	85	63,4	21	15,7	28	20,9	2,28	1,22
	Oturduğum zaman ağrım oluyor	74	55,2	22	16,4	38	28,4	2,50	1,24
	Geceleri ağrım var	80	59,7	23	17,2	31	23,1	2,37	1,17
	Sürekli ağrılar içindeyim	102	76,1	16	11,9	16	11,9	2,06	1,06
Duygusal Reaksiyonlar	Beni neyin neşelendirdiğini bile unuttum	83	61,9	19	14,2	32	23,9	2,36	1,33
	Günler zor geçiyor	78	58,2	23	17,2	33	24,6	2,39	1,30
	Bugünlerde sık sık hiddetleniyorum	81	60,4	29	21,6	24	17,9	2,34	1,21
	Stresim geceleri uyumama engel oluyor	75	56,0	16	11,9	43	32,1	2,63	1,34
	Hayatın çekilmez olduğunu düşünüyorum	85	63,4	20	14,9	29	21,6	2,33	1,30
	Kendimi depresyonda hissediyorum	87	64,9	27	20,1	20	14,9	2,25	1,18
Sosyal İzolasyon	Kendimi yalnız hissediyorum	87	64,9	15	11,2	32	23,9	2,34	1,27
	İnsanlarla ilişki kurmakta güçlük çekiyorum	95	70,9	14	10,4	25	18,7	2,19	1,21
	Kendimi hiç kimseye yakın hissetmiyorum	89	66,4	21	15,7	24	17,9	2,18	1,22
	İnsanlara yük olduğumu düşünüyorum	86	64,2	18	13,4	30	22,4	2,25	1,34
Fiziksel Aktivite	Uzanmakta güçlük çekiyorum	99	73,9	17	12,7	18	13,4	2,02	1,18
	Giyinirken zorlanıyorum	91	67,9	10	7,5	33	24,6	2,26	1,30
	Sokakta ilerlemek için yardım gerekiyor	85	63,4	18	13,4	31	23,1	2,31	1,25
Enerji	Enerjim kısa sürede tükeniyor	75	56,0	24	17,9	35	26,1	2,48	1,22
	Her şey çaba harcamamı gerektiriyor	54	40,3	15	11,2	65	48,5	3,01	1,34
	Her zaman yorgunum	87	64,9	23	17,2	24	17,9	2,38	1,12
Uyku	Uyku ilaçları alıyorum	119	88,8	5	3,7	10	7,5	1,61	0,99
	Gece uykum kaçıyor	80	59,7	24	17,9	30	22,4	2,37	1,31
	Uyumakta güçlük çekiyorum	87	64,9	18	13,4	29	21,6	2,27	1,29
	Sabah erken saatte istemeden uyanıyorum	88	65,7	10	7,5	36	26,9	2,33	1,33

Duygusal Reaksiyon boyutundaki ifadelerin hepsinde katılımcıların yarısından fazlası katılmıyorum cevabı vermiştir. "Kendimi depresyonda hissediyorum" ifadesi 2,25 ortalama ile bu boyuttaki en düşük ortalamaya sahip ifadedir. Bu faktördeki en yüksek ortalama ise 2,63 ile "Stresim geceleri uyumama engel oluyor" ifadesine aittir. Bu ifadenin ortalamasının diğer ifadelerden yüksek çıkmasının ifadede belirtilen stresin katılımcılar sporcu olduğundan maç stresi olarak yorumlanmış olması olabilir.

Sosyal izolasyon faktöründeki ifadelerin birbirine yakın ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Bu faktördeki en yüksek ortalamalı ifade 2,34 iken en düşük ortalamaya sahip ifade 2,18 ortalamaya sahiptir. Katılımcıların sporcu olmasından dolayı bu ifadelerin bu kadar düşük ortalamalara sahip olması olağan karşılanmaktadır. Tekerlekli sandalye engeline rağmen katılımcılar genel olarak sosyal bir izolasyon yaşadıklarını düşünmemektedir.

Fiziksel aktivite faktöründeki en düşük ortalamaya sahip "Uzanmakta güçlük çekiyorum" ifadesi 2.02 ortalamaya sahiptir. Fiziksel aktivite faktöründeki en yüksek ortalamaya sahip ifade ise 2,31 ile "Sokakta ilerlemek için yardım gerekiyor" ifadesidir. Fiziksel aktivite konusunda sporcuların en önemli problemi sokakta bağımsız bir şekilde ilerleyememek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ölçekteki en yüksek ortalamaya sahip ifade 3,01 ile Enerji faktöründe bulunan "Her şey çaba harcamamı gerektiriyor" ifadesidir. Ölçekteki ortalaması 3'ün üzerinde olan tek ifade bu ifadedir. Bu ifadenin yüksek ortalamaya sahip olmasının nedeni, katılımcıların bu ifadeyi enerjiyi tüketen bir olgu olarak değil de mevcut bir işleyiş olarak görmesi olabilir. Bu faktördeki en düşük ortalama ise 2,38 ile " Her zaman yorgunum" ifadesine aittir.

Uyku faktöründeki "Uyku ilaçları alıyorum" ifadesi aynı zamanda ölçekteki en düşük ortalamaya sahip ifadedir. Bu ifadenin ortalaması 1,61 olarak hesaplanmıştır. Bu faktördeki en yüksek ortalamaya sahip ifade 2,37 ile "Gece uykum kaçıyor" ifadesidir.

Araştırma kapsamında, katılımcıların algılarının katılımcıların sahip olduğu demografik özelliklere göre bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. İki değişkenli gruplar için T Testi ikiden fazla değişkenli gruplar için Anova testi yapılmıştır. Anlamli farklılık tespit edilen demografik özelliklere ait bilgiler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 4. Medeni Durum Değişkenine Ait Farklılık Analizi Sonuçları

Değişken	Medeni Durum	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig.
Ağrı	Evli	2,42	0,976	0,010	,369
	Bekar	2,25	0,997		
Duygusal Reaksiyon	Evli	2,32	1,021	1,338	,643
	Bekar	2,41	1,120		
Sosyal İzolasyon	Evli	1,96	1,053	1,067	,047
	Bekar	2,36	1,095		
Fiziksel Aktivite	Evli	2,36	1,276	4,721	,276
	Bekar	2,13	1,016		
Enerji	Evli	2,63	0,977	0,463	,956
	Bekar	2,64	1,006		
Uyku	Evli	2,00	0,985	0,357	,228
	Bekar	2,23	1,003		

Katılımcıların sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının medeni durum değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacı ile yapılan T Testi analizi sonucunda, yalnızca sosyal izolasyon boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. Evli katılımcılar bekar katılımcılara oranla daha az sosyal izolasyon içinde olduklarını düşünmektedir. Ortalamalar her ne kadar katılmıyorum yönünde olsa da bekar katılımcıların sosyal izolasyon algısı evli katılımcılardan daha yüksektir.

Tablo 5. Yaş Değişkenine Ait Farklılık Analizi Sonuçları

Değişken	Yaş	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig.	Post Hoc
Ağrı	20 ve altı	2,48	1,078	,454	,715	
	21-30	2,29	,966			
	31-40	2,31	1,121			
	41 ve üstü	2,15	,803			
Duygusal Reaksiyon	20 ve altı	2,73	,978	1,222	,304	
	21-30	2,37	1,159			
	31-40	2,17	1,141			
	41 ve üstü	2,33	,909			
Sosyal İzolasyon	20 ve altı	2,85	1,000	3,794	,012	1-3 1-4
	21-30	2,22	1,125			
	31-40	1,95	1,033			
	41 ve üstü	2,02	,985			
Fiziksel Aktivite	20 ve altı	2,28	1,084	,091	,965	
	21-30	2,20	1,069			
	31-40	2,21	1,112			
	41 ve üstü	2,12	1,229			
Enerji	20 ve altı	2,92	,908	1,060	,369	
	21-30	2,61	1,092			
	31-40	2,43	1,006			
	41 ve üstü	2,59	,845			
Uyku	20 ve altı	2,50	1,029	1,466	,227	
	21-30	2,14	1,048			
	31-40	2,02	1,034			
	41 ve üstü	1,96	,777			

Katılımcıların sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacı ile yapılan Anova analizi sonucunda Sosyal İzolasyon boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yapılan Post Hoc (Tukey, Scheffe) testleri doğrultusunda 31-40 ile 41 ve üstü yaş grubunda olanlar 20 ve altı yaş grubundakilerden daha düşük düzeyde sosyal izolasyon yaşamaktadır. Başka bir ifade ile 31 yaşından büyük katılımcıların sosyal izolasyon uygulandığına yönelik algıları, 20 yaşından küçük katılımcılara göre daha düşüktür. Genç yaşta katılımcıların sosyal izolasyon yaşandığı konusundaki algılarının yüksek olmasının nedeni, bu katılımcıların diğer gruplara (31 yaş üstü) göre daha fazla sosyalleşmeye çalışmaları ve bu konuda başarısızlık yaşamaları olabilir. 31 yaş üstü katılımcıların sosyalleşme ihtiyacı genellikle daha azdır. Bu yaş grubundakiler, genellikle evli olduğundan

veya kurulmuş sosyal bağlara sahip olduğundan çok fazla sosyalleşme çabası içine girmemekte, bu nedenle de fazla hayal kırıklığı yaşamamaktadır.

Tablo 6. Kardeş Sayısı Değişkenine Ait Farklılık Analizi Sonuçları

Değişken	Yaş	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig.	Post Hoc
Ağrı	Tek çocuk	2,88	1,652	2,581	,056	
	1-2 kardeş	1,95	,919			
	3-4 kardeş	2,46	1,001			
	5 ve üstü	2,39	,929			
Duygusal Reaksiyon	Tek çocuk	3,38	1,301	3,365	,021	1-2
	1-2 kardeş	1,99	,987			
	3-4 kardeş	2,51	1,231			
	5 ve üstü	2,50	,947			
Sosyal İzolasyon	Tek çocuk	2,44	1,505	1,045	,375	
	1-2 kardeş	1,98	,894			
	3-4 kardeş	2,29	1,159			
	5 ve üstü	2,37	1,138			
Fiziksel Aktivite	Tek çocuk	2,83	1,836	2,272	,083	
	1-2 kardeş	1,84	,958			
	3-4 kardeş	2,25	1,143			
	5 ve üstü	2,36	1,072			
Enerji	Tek çocuk	3,75	1,198	3,804	,012	1-2
	1-2 kardeş	2,27	,893			
	3-4 kardeş	2,76	1,141			
	5 ve üstü	2,69	,870			
Uyku	Tek çocuk	2,94	1,560	2,004	,117	
	1-2 kardeş	1,90	,855			
	3-4 kardeş	2,32	1,122			
	5 ve üstü	2,14	,934			

Katılımcıların sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunları kardeş sayısına göre Duygusal Reaksiyon ve Enerji boyutlarında farklılık göstermektedir. Mevcut farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak amacı ile yapılan Post Hoc (Tukey, Scheffe) testleri sonucunda tek çocuk olan sporcular 1 veya 2 kardeş sahibi olan sporculara kıyasla daha fazla duygusal reaksiyon yaşamaktadır. Aynı şekilde Enerji boyutunda da tek çocuk olan katılımcılar 1 veya 2 kardeşe sahip olan sporculara oranla daha az enerjiye sahiptir. Anlamlı farklılık olmasa da ortalamalara bakılarak tek çocuk olan katılımcıların ortalamalarının kardeş sahibi olan diğer katılımcıların ortalamasından yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Genel olarak ifade etmek gerekirse, kardeş sahibi olmayan sporcular hem daha fazla duygusal reaksiyon yaşamakta, hem de kendinde daha az enerji bulmaktadır.

Tablo 7. Eğitim Durumu Değişkenine Ait Farklılık Analizi Sonuçları

Değişken	Yaş	Ortalama	Standart Sapma	F	Sig.	Post Hoc
Ağrı	İlköğretim	2,67	,791	1,445	,240	
	Lise	2,24	,950			
	Üniversite	2,25	1,075			
Duygusal Reaksiyon	İlköğretim	2,55	1,065	,348	,707	
	Lise	2,40	1,092			
	Üniversite	2,31	1,091			
Sosyal İzolasyon	İlköğretim	2,54	1,258	,825	,441	
	Lise	2,17	1,023			
	Üniversite	2,22	1,115			
Fiziksel Aktivite	İlköğretim	2,81	1,354	3,843	,024	1-2
	Lise	2,02	1,004			
	Üniversite	2,21	1,063			
Enerji	İlköğretim	3,07	1,088	3,049	,043	1-3
	Lise	2,66	,981			
	Üniversite	2,42	,952			
Uyku	İlköğretim	2,50	1,057	1,323	,270	
	Lise	2,10	,970			
	Üniversite	2,08	1,010			

Katılımcıların eğitim durumuna göre sağlıkla ilgili sosyal hayatta karşılaşılan engeller yalnızca fiziksel aktivite boyutunda anlamlı farklılık göstermektedir. Post Hoc (Tukey, Scheffe) testleri sonucunda ilkokul mezunlarının lise mezunu katılımcılara oranla fiziksel aktivite konusunda daha çok engel hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Lise mezunları ilkokul mezunlarına göre fiziksel aktivite imkanının daha fazla olduğunu düşünmektedir. Enerji faktörü kapsamında da ilköğretim ile üniversite grupları kapsamında farklılık tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi üniversite olan katılımcılar ilköğretim grubundakilerden daha enerjik hissetmektedir. Her ne kadar anlamlı farklılık bulunmasa da genellikle tüm faktörlerde ilkokul mezunlarının ortalaması üniversite mezunlarının ortalamasından yüksek çıkmıştır. Genellemek gerekirse eğitim seviyesi yüksek insanların fiziksel aktivite ve enerji konusunda sıkıntılara yönelik algısı ilkokul mezunlarına oranla daha düşüktür.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanlık tarihi boyunca toplumun önemli bir kesimini engelli bireyler oluşturmuştur. Engelli bireylerin dışlanması ve engellilerin sosyal hayatta yaşadığı sorunlar ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da engelliler ile ilgili birçok sorun günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Bu araştırma kapsamında yapılan literatür incelemelerinde dikkat çeken en önemli unsurlardan biri engellilerin toplumun diğer kesiminden farklılaştırıldığıdır. Engellilerin haklarını savunmak ve yaşadığı sorunları azaltmak amacıyla bile olsa engellilerin ötekileştirilmesi yanlış bir yaklaşımdır. Pozitif bile olsa ayrımcılık, iki gurubu birbirine uzaklaştıran ve bu gruplar arasında iletişimin azalmasına yol açan bir durumdur. Engelliler ile ilgili yapılmış araştırmaların çoğunda engellilerin farklılıkları ve özel durumları ele alınmış, çok az çalışmada diğer insanları ile ortak

yanlarına değinilmiştir. Bu durum ne yazık ki engellileri toplum nezdinde acınan ve yardıma muhtaç kişiler yapmaktadır.

Engellilerin turizm faaliyetlerine katılması ve bu faaliyetlerden diğer insanlar gibi yararlanması gerekmektedir. Tatil yapma hakkı insanlara tanınan evrensel bir haktır. Turizm işletmeleri, yalnızca tatil yapanlara hizmet veren işletmeler değildir. Turizm işletmeleri, sosyal hayatın önemli bir kısmını kapsayan, spor müsabakaları ve iş görüşmeleri gibi amaçlarla seyahat edenlerin faydalandığı işletmelerdir. Bu araştırmada, engelli olan tekerlekli sandalye basketbolcularının sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının belirlenmesi ve bu sorunların sosyal hayatın önemli bir parçası olan turizm işletmeleri açısından değerlendirilmesi amacı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen verilere göre, sporcular sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunları ifadelerinin çoğuna katılmıyorum yönünde yaklaşım sergilenmiştir. Bu veriler, tekerlekli sandalye basketbolcularının, ağrılar çekmek, duygusal olarak kötü hissetmek, sosyal olarak dışlandığını düşünmek, fiziksel olarak kısıtlı olduğunu düşünmek, yeterince enerjiye sahip olmadığını düşünmek ve uyumakta sıkıntılar çekmek gibi konularda tahmin edilen aksine normal insanlardan çok farklı olmadığını göstermektedir. Bayramlar ve Ergun (2009) tekerlekli sandalye masa tenisi sporcuları ile normal masa tenisi sporcularını Nottingham Sağlık Profili kapsamında karşılaştırdığı çalışmada elde edilen sonuç ile bu çalışmadaki sonuç örtüşmektedir. Çalışmada, enerji, ağrı, duygusal reaksiyonlar ve uyku boyutlarında sporcular arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Tekerlekli sandalye sporcularının yaşam kalitesinin de diğer sporcular kadar iyi olması turizm kapsamında bu sporcuları memnun etmenin çok da özel bir çaba gerektirmediğini göstermektedir. İşletmede tekerlekli sandalye yollarının olması bu sandalyeleri kullananlara sunulan bir ayrıcalık değil, olması gereken bir alt yapı olanağıdır. İşletmede gerçekleşecek herhangi bir travma olayında hastaya müdahale edebilmek ve onu hastaneye aktarabilmek için bu yollara ihtiyaç vardır. Ayrıca malzeme taşımak ve oda temizlik arabaları için bu yollar kullanılabilir olmalıdır. Engelli konukların, engelli çalışanlar tarafından sunulan bilgileri daha fazla güvenilir bulduğu (Poria, Reichel ve Brandt, 2010) ve engelli personel çalıştırmanın sosyal sorumluluk kapsamında atılmış önemli bir adım olarak kabul edilmesi (Kalargyrou, Barber ve Kuo, 2018) dikkate alındığında, engellilere uygun bir altyapı, engelli personel çalıştırmak için de önemli bir avantaj sunmaktadır.

Sporcuların algılarının en yüksek ortalama ile enerji boyutuna yönelik olduğu tespit edilmiştir. En düşük ortalama ise uyku boyutuna aittir. Daha önce yapılmış araştırmalarda da belirtildiği üzere (Chow ve Levy, 2011) tekerlekli sandalye için yoğun bir enerjiye ihtiyaç vardır ve tekerlekli sandalye kullanım sonucu kas ve iskelet ağrıları ortaya çıkabilmektedir. Sporcuların enerji konusundaki ifadelerine daha yüksek ortalama ile katılmaları, çok fazla yorulmalarına yani enerji harcamalarına bağlı olabilir. Bu nedenden dolayı, katılımcıların enerji boyutundaki olumsuz ifadelerine diğer boyutlara kıyasla daha fazla katılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Diğer yandan katılımcıların en fazla katılmıyorum yönünde cevap verdiği ifade de enerji boyutundaki "Her şey çaba harcamamı gerektiriyor" ifadesidir. Bu ifadeye katılımın yüksek olması katılımcıların çaba harcama gerekliliğinin farkında olduğunu göstermektedir. Katılımcıların sporcu olduğu dikkate alındığında, aslında yardıma muhtaç ve mağdur insanlar olmadığı aksine mücadeleci ve aktif oldukları anlaşılmaktadır.

Bu araştırma, lisanslı olarak tekerlekli sandalye basketbolu ile uğraşan ve bir kulüp kapsamında maçlara katılan sporculardan veri elde edilerek gerçekleştirilmiştir. Ancak Sidney Olimpik ve Paralimpik Oyunları üzerine yapılan araştırmalarda da belirtildiği üzere (Darcy, 2003) bu sportif organizasyonlar yalnızca engelli sporcuları değil; izleyici, gönüllü ve görevli gibi pozisyonlardaki engellileri de ilgilendirmektedir. Katılımcılardan elde edilen bilgi, anket formu ile elde edilen veriler ile sınırlıdır. Gelecekte bu tarz araştırmaların mülakat veya odak grup

görüşmesi gibi teknikler kullanılarak yapılması araştırmacılara önerilebilir. Bu çalışmada, tekerlekli basketbol sporcularının sosyal hayatını engelleyen sağlık sorunlarının tespit edilmesi ve turizm ile ilişkilendirilerek değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırmacılar, gelecekte farklı engellere sahip bireylerden veri elde ederek bu şekilde yorumlamalar yapabilir. Bu formatta hazırlanan çalışmalar ile konuyla ilgili yapılmış araştırmalardan farklı olarak engelli ve engelli olmayan bireylerdeki ortak noktalar vurgulanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. ve Nur, R. (2018). Yolcuların Engel Durumlarına Göre Havalimanı Hizmetlerini Değerlendirmeleri, *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(3), 11-26.
- Akdu, U. ve Akdu, S. (2018). Engelli Turizmi: Yasal Düzenlemeler ve Uygulamalar. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 9(23), 99-124.
- Altınok, M. ve Kars M. M. (2010). Tekerlekli Sandalye Kullanan Engellilere Yönelik Islak Mekân Düzenlemelerinde Fonksiyonel Yaklaşımlar, *DPÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 21, 107-122.
- Arslan Kalay, H., Şahin, S. ve Meriç, S. (2018). Mimari Mirasın Turizme Açılmasının Mimari Mirasın Korunmasına Etkisi: Sanat Tarihi ve Turizm Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 8 (1), 65-78.
- Bayramlar, K. ve Ergun, N. (2009). Engelli Masa Tenisi Oyuncularında Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Sports Sciences*, 1(1), 53-57.
- Bulgan, G. ve Çarıkçı, İ. (2016). Engelli Turizmi: Antalya İlindeki Dört ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 15-42.
- Burcu, E. (2002). Üniversitede Okuyan Özürlü Öğrencilerin Sorunları: Hacettepe-Beytepe Kampüsü Öğrencileri Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 83-103.
- Campbell, E. (2002). Sources of Stress Experienced by Elite Male Wheelchair Basketball Players. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 19, 82-99.
- Chow, J. W. and Levy, C. E. (2011). Wheelchair Propulsion Biomechanics and Wheelers' Quality of Life: An Exploratory Review. *Disability and Rehabilitation: Assistive Technology*, 6(5), 365-377.
- Cook, R., Hsu, C. H. and Marqua, J. (2014). *Tourism: The Business of Hospitality and Travel*. Pearson Press.
- Crawford, D. W., Jackson, E. L. and Godbey, G. (1991). A Hierarchical Model of Leisure Constraints. *Leisure Sciences*, 13 (4): 309-320.
- Çivici, T. ve Gönen, D. (2015). Balıkesir Üniversitesi Çağış Yerleşkesinin Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Alanlara Ulaşabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 639-646.
- Çizel, B. ve Çizel, R. (2014). Engellilerin Turizm Kısıtları ve Turist Olma Niyeti İlişkisinde Aracı Değişkenler: Motivasyon Gücü ve Öğrenilmiş Çaresizlik. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 25(2), 176-189.
- Darcy, S. (2003). The Politics of Disability and Access: the Sydney 2000 Games Experience. *Disability & Society*, 18(6), 737-757.

- Darcy, S. and Dickson, T. (2009). A whole-of-life Approach to Tourism: The Case for Accessible Tourism Experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16(1), 32-44.
- Giacobbi P. R., Levy, C. E., Dietrich, F. D., Winkler, S. H., Tillman, M. D. and Chow, J. W. (2010). Wheelchair Users' Perceptions of and Experiences with Power Assist Wheels. *American Journal of Physical Medicine & Rehabilitation*, 89(3), 225-234.
- Huh, C. and Singh, A. J. (2007). Families Travelling with a Disabled Member: Analysing the Potential of an Emerging Niche Market Segment. *Tourism and Hospitality Research*, 7(3-4), 212-229.
- Johnson, R. H. and Johnson, G. S. (1972). Differences in Opportunities for the Disabled in England and Scotland: A Survey of Paraplegics in Scotland. *British Medical Journal*, 1, 779-782.
- Kalargyrou, V., Barber, N. A. and Kuo, P. J. (2018). The Impact of Disability on Guests' Perceptions of Service Quality Delivery in The Hospitality Industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(12), 3632-3655.
- Küçükdeveci, A. A., McKenna, S. P., Kutlay, S., Gürsel, Y., Whalley, D. and Arasil, T. (2000). The Development and Psychometric Assessment of the Turkish Version of the Nottingham Health Profile. *International Journal of Rehabilitation Research*, 23(1), 31-38.
- Martin, J. J. (2008). Multidimensional Self-Efficacy and Affect in Wheelchair Basketball Players. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 25(4), 275-288.
- Martin, J. J., Byrd, B., Watts, M. L. and Dent, M. (2015). Gritty, Hardy, and Resilient: Predictors of Sport Engagement and Life Satisfaction in Wheelchair Basketball Players. *Journal of Clinical Sport Psychology*, 9(4), 345-359.
- Meriç, S. ve Işık, H. (2019). Van İlindeki Otellerin Engelli Bireylere Uygunluğunu Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 520-529.
- Müftüoğlu, U. (2006). Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekanları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Mülayim, A. ve Özşahin, B. (2010). Bedensel Engellilerin Konaklama Sorunları ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme. *Öz-Veri Dergisi*, 7(2), 1663-1684.
- Özen, G., Doğan, H. ve Konar, N. (2016). Tekerlekli Sandalye Basketbolcularının Esenlik Algısı ve Yaşam Doyum Düzeyinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 15-29.
- Özer, S. ve Güllüce A. Ç. (2019). Örgütsel Sinizm ve İşe Yabancılaşma İlişkisi ve Etkisi: TRB1 Bölgesi Otel İşçileri Üzerinde Bir Araştırma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 37-47.
- Poria, Y., Reichel, A. and Brandt, Y. (2010). The Flight Experiences of People with Disabilities: An Exploratory Study. *Journal of Travel Research*, 49(2), 216-227.
- Ray, N. M. and Ryder, M. E. (2003). "Eibilities" Tourism: An Exploratory Discussion of the Travel Needs and Motivations of the Mobility-Disabled. *Tourism Management*, 24(1), 57-72.
- Shaw, G. and Coles, T. (2004). Disability, Holiday Making and the Tourism Industry in the UK: A Preliminary Survey. *Tourism Management*, 25(3), 397-403.
- Şahin, H. ve Erkal, S. (2012). Ortopedik ve Görme Engelli Bireyler için Konaklama Tesislerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 1-14.

Yenişehirlioğlu, E. ve Türkay, O. (2013). Engelli Turistlerin Konaklama İşletmelerinde Kabul Görme Düzeyine Yönelik Algılama ve Sorunlar: Karşılaştırımalı Nitel Bir Araştırma, *Akademik Turizm ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 46-56.

Yımazdoğan, O. C. ve Temizkan, P. S. (2014). Otel İnternet Sitelerinde Engelli Bireylerin İhtiyaçlarına Yönelik Bilgilerin Varlığı Üzerine Bir Araştırma. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 159-172.